

Özel Gereksinimli Üniversite Öğrencilerinin Mekânsal Erişilebilirlik Bağlamında Yaşadıkları Sorunların Belirlenmesi ve Çözüm Önerileri

Caner KASAP*

Tuğba LEVENT KASAP **

Öz: Bu araştırma, özel gereksinimli üniversite öğrencilerinin mekânsal erişilebilirlikle ilgili yaşadıkları sorunları belirlemeyi ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri sunmayı amaçlamaktadır. Araştırma, Türkiye'nin İç Anadolu Bölgesi'nde bulunan bir üniversitede öğrenim gören sekiz özel gereksinimli öğrenci ile yürütülmüştür. Veriler, yarı yapılandırılmış görüşme teknikleri kullanılarak toplanmış ve nitel araştırma paradigması çerçevesinde analiz edilmiştir. Öğrencilerin belirttiği başlıca sorunlar arasında kampüs girişlerinde yaşanan fiziksel engeller, yetersiz yönlendirme tabelaları, asansör ve rampaların eksikliği, kütüphane ve yemekhaneye erişimde karşılaşılan zorluklar ve hijyen problemleri yer almaktadır. Bu sorunlar, öğrencilerin akademik başarılarını ve kampüs yaşamına katılımlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Araştırmanın bulguları, üniversite yönetimleri için yol gösterici nitelikte olup, kampüs içi fiziksel düzenlemeler, yönlendirme sistemlerinin iyileştirilmesi ve yardımcı personel desteğinin artırılması gibi çözüm önerileri sunmaktadır. Bu öneriler, özel gereksinimli öğrencilerin eğitim süreçlerine daha etkin bir şekilde katılımını sağlamayı ve eğitim hayatlarını daha erişilebilir hale getirmeyi hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Özel gereksinimli üniversite öğrencileri, mekânsal erişilebilirlik, çözüm önerileri.

Identifying the problems faced by university students with special needs in relation to spatial accessibility and proposing solutions

Abstract: This study aims to identify the problems faced by university students with special needs in relation to spatial accessibility and to propose solutions for these issues. The research was conducted with eight special needs students studying at a university in the Central Anatolia Region of Turkey. Data were collected using semi-structured interview techniques and analyzed within the framework of qualitative research paradigms. The main problems highlighted by the students include physical barriers at campus entrances, insufficient signage, lack of elevators and ramps, difficulties in accessing the library and cafeteria, and hygiene issues. These problems negatively impact the students' academic performance and participation in campus life. The findings of the research provide guidance for university administrations and offer solutions such as improving campus physical arrangements, enhancing signage systems, and increasing support from auxiliary staff. These recommendations aim to enable more effective participation of students with special needs in their educational processes and to make their educational experiences more accessible.

Keywords: University students with special needs, spatial accessibility, proposing solutions.

*Sorumlu yazar, Dr. Öğr. Üyesi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Karaman-Türkiye, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7457-6174>, e-posta: canerkasap@kmu.edu.tr

**Doç., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sanat, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Karaman-Türkiye, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7319-8116>, e-posta: tugbaleventkasap@kmu.edu.tr

Giriş

Özel gereksinimli bireyler, çeşitli fiziksel, zihinsel, duygusal ya da gelişimsel yetersizlikler nedeniyle normal yaşam aktivitelerini gerçekleştirmekte zorluk yaşayan kişilerdir. Özel gereksinim türleri arasında öğrenme güçlükleri, zihin yetersizlikleri, duygusal ve davranışsal bozukluklar, görme ve işitme yetersizlikleri gibi duysal engeller, otizm spektrum bozukluğu ve fiziksel yetersizlikler bulunmaktadır (Hallahan ve diğerleri, 2019). Bu bireyler, günlük yaşamlarında ve eğitim süreçlerinde genellikle bireyselleştirilmiş desteklere ve müdahalelere gereksinim duyarlar. Özel gereksinimli bireyler, yetersizliklerine göre farklı alanlarda güçlükler yaşayabilirler. Örneğin, öğrenme güçlüğü olan bireyler okuma, yazma ve matematikte zorluk yaşayabilirken, otizm spektrum bozukluğu olan bireyler sosyal etkileşimlerde ve iletişimde zorluklar yaşayabilirler (Gargiulo, 2018). Fiziksel yetersizliği olan bireyler ise hareket kabiliyetlerinde sınırlılıklar yaşayabilir ve bu nedenle ortopedik cihazlara ya da desteğe gereksinim duyarlar (Smith, 2020).

Özel gereksinimli bireylerin bağımsızlıklarını artırmak ve topluma tam anlamıyla katılımlarını sağlamak amacıyla uygun eğitim programları ve destek hizmetleri geliştirilmelidir (Friend, 2018). Eğitimde kapsayıcılık, özel gereksinimli bireylerin akademik başarılarını artırmak ve topluma katılımlarını sağlamak için büyük önem taşır (Loreman ve diğerleri, 2010). Ayrıca, özel gereksinimli bireylerin toplum içinde karşılaştıkları engellerin kaldırılması ve onlara eşit fırsatlar sunulması, hem yasal hem de etik bir zorunluluktur (Turnbull ve diğerleri, 2015).

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) 2018 verilerine göre, Türkiye'nin toplam nüfusunun %12,3'ünü özel gereksinimli bireyler oluşturmaktadır (TÜİK, 2018). Bu bireylerin büyük bir kısmı fiziksel, zihinsel, duygusal veya çoklu yetersizliklere sahip olup, günlük yaşam aktivitelerini bağımsız olarak gerçekleştirmekte zorluk yaşamaktadırlar. Özel gereksinimli öğrenciler olarak bakıldığında ise Milli Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) 2020-2021 eğitim öğretim yılı verilerine göre, 442.464 özel eğitim gereksinimi olan öğrenci, resmi ve özel okullarda eğitim almaktadır (MEB, 2021). Farklı eğitim kademelerinde, farklı yetersizlik gruplarına göre öğrenci verileri incelendiğinde, bu öğrencilerin dağılımının çeşitli yetersizlik türlerine göre değişiklik gösterdiği görülmektedir. Örneğin, aynı döneme ait verilerde, ilkökul seviyesinde özel eğitim gereksinimi olan öğrenci sayısı 178.364 olarak kaydedilmiştir. Ortaokul seviyesinde bu sayı 126.583 iken, lise seviyesinde ise 83.762 öğrenci özel eğitim gereksinimi ile eğitim görmektedir (MEB, 2021). Yetersizlik gruplarına göre incelendiğinde, zihin yetersizliği olan öğrenci sayısı 130.496, otizm spektrum bozukluğu olan öğrenci sayısı 21.632, görme yetersizliği olan öğrenci sayısı 4.561 ve işitme yetersizliği olan öğrenci sayısı 6.328 olarak kaydedilmiştir (MEB, 2021). Yükseköğretim kademesinde ise, 2023-2024 öğretim yılında, 57.921 özel gereksinimli öğrenci üniversitelerde eğitim görmektedir (Yükseköğretim Kurulu [YÖK], 2021).

Yükseköğretim kademelerinde öğrenim gören özel gereksinimli üniversite öğrencileri üzerine yapılmış ulusal araştırmalar incelendiğinde, bu araştırmaların genellikle öğrencilerin akademik başarılarını, topluma katılımlarını ve fiziksel erişilebilirliklerini amaçladığı görülmektedir. Örneğin, Demir ve Acar (2020) tarafından yapılan bir araştırma, özel gereksinimli üniversite öğrencilerinin kampüs yaşamında karşılaştıkları fiziksel ve sosyal engelleri ortaya koyarken, öğrencilerin eğitim süreçlerine aktif katılımını artırmak için gerekli düzenlemeleri vurgulamaktadır. Benzer şekilde, Yılmaz ve Şahin (2018), özel gereksinimli öğrencilerin üniversite deneyimlerini ve karşılaştıkları akademik engelleri araştırmış, bu öğrencilerin daha kapsayıcı bir eğitim ortamına duyduğu gereksinimi belirtmiştir. Mengi (2019) tarafından yapılan bir çalışma, üniversitelerdeki özel gereksinimli öğrencilere yönelik hizmetlerin değerlendirilmesini ve bu hizmetlerin iyileştirilmesine yönelik önerileri sunmaktadır. Kaya ve Çiftçi (2003) ise özel gereksinimli öğrencilerin yükseköğretimde yaşadıkları sosyal ve akademik zorlukları ele almış, bu öğrencilerin gereksinimlerine yönelik stratejik planların oluşturulmasını önermiştir. Aydın ve Şahin (2002) tarafından yapılan bir araştırma, özel gereksinimli öğrencilerin akademik başarılarını etkileyen faktörleri incelemiş, fiziksel erişilebilirlik ve uygun öğrenme materyallerinin önemini vurgulamıştır.

Diğer araştırmalar, özel gereksinimli öğrencilerin eğitimde yaşadığı eşitsizlikler ve bu eşitsizliklerin giderilmesi için gerekli politikalar üzerine odaklanmaktadır. Örneğin, Özsoy ve Yıldırım (2004), özel gereksinimli üniversite öğrencilerinin kampüs içinde karşılaştıkları erişim sorunlarını ve bu sorunların çözümüne yönelik önerileri ele almıştır. Sarı ve Altun (2006), özel gereksinimli öğrencilerin toplumsal katılım süreçlerini araştırmış, bu öğrencilerin üniversite ortamında karşılaştıkları dışlanma ve ayrımcılığın etkilerini incelemiştir. Çolak ve Karahan (2008), özel gereksinimli öğrencilerin akademik destek hizmetlerine erişimini ve bu hizmetlerin etkinliğini değerlendirmiştir. Eriş ve Demirtaş (2011), özel gereksinimli öğrencilerin üniversite hayatında karşılaştıkları psikolojik zorlukları ve bu zorluklarla başa çıkma stratejilerini incelemiştir. Son olarak, Gök ve Arslan (2015) tarafından yapılan bir araştırma, özel gereksinimli öğrencilerin yükseköğretimde karşılaştıkları maddi zorlukları ve bu zorlukların akademik başarılarına etkilerini ele almıştır. Bu çalışmalar, yükseköğretimde özel gereksinimli bireylerin karşılaştıkları engelleri ve gereksinim duydukları desteklerin çeşitliliğini gözler önüne sermekte, daha kapsayıcı ve erişilebilir eğitim ortamlarının oluşturulması için önemli bulgular sağlamaktadır.

Kapsayıcı ve erişilebilir eğitim ortamlarının olmazsa olmaz noktası mekânsal erişilebilirliktir. Mekânsal erişilebilirlik, özel gereksinimli öğrencilerin fiziksel olarak eğitim binalarına, sınıflara, laboratuvarlara ve diğer öğrenme alanlarına engelsiz bir şekilde erişebilmesini sağlar ve bu öğrencilerin eğitimde eşit fırsatlara sahip olmaları için kritik öneme sahiptir (Aydın & Şahin, 2002). Mekânsal erişilebilirliğin sağlanması, sadece fiziksel engelleri kaldırmakla kalmaz, aynı zamanda özel gereksinimli öğrencilerin topluma katılımını da destekler (Demir & Acar, 2020). Üniversitelerdeki mekânsal düzenlemeler, özel gereksinimli bireylerin bağımsız hareket edebilmesini ve eğitim süreçlerine aktif katılımını teşvik eder (Eriş & Demirtaş, 2011).

Araştırmalar, özel gereksinimli öğrencilerin kampüs yaşamında karşılaştıkları mekânsal erişim sorunlarının, akademik başarılarını ve psikolojik iyi oluşlarını olumsuz etkilediğini göstermektedir (Gök & Arslan, 2015). Mengi (2019) tarafından yapılan bir çalışma, bir üniversitede özel gereksinimli öğrenciler için yeterli rampaların, asansörlerin ve özel tuvaletlerin bulunmadığını ortaya koymuştur. Bu durum, özel gereksinimli öğrencilerin derslere ve sosyal aktivitelere katılımını ciddi şekilde kısıtlamaktadır (Yılmaz & Şahin, 2018). Özsoy ve Yıldırım (2004), mekânsal erişilebilirlikle ilgili yaşanan sorunların, özel gereksinimli öğrencilerin eğitimden uzaklaşmasına neden olabileceğini belirtmektedir.

Uluslararası alanyazında da ulusal alanyazına benzer sonuçlar elde edilmiştir. Tinklin ve diğerleri (2004), İngiltere'deki üniversitelerde özel gereksinimli öğrencilerin mekânsal erişim sorunlarıyla karşılaştığını ve bu sorunların öğrencilerin eğitime katılımlarını sınırladığını bulmuşlardır. Healey ve diğerleri (2006), üniversite kampüslerinin fiziksel erişilebilirliğinin artırılmasının, özel gereksinimli öğrencilerin akademik başarılarını ve sosyal katılımlarını olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Holloway (2001), mekânsal erişilebilirlik sorunlarının, özel gereksinimli öğrencilerin psikolojik sağlıklarını olumsuz etkilediğini ve bu durumun akademik performanslarına yansıdığını belirtmiştir. Raue ve Lewis (2011) ise ABD'deki yükseköğretim kurumlarında özel gereksinimli öğrencilerin karşılaştığı erişim sorunlarının, bu öğrencilerin eğitimde kalma oranlarını düşürdüğünü ortaya koymuştur. Fichten ve diğerleri (2009), Kanada'da özel gereksinimli öğrencilerin üniversite kampüslerinde karşılaştığı fiziksel engellerin, bu öğrencilerin eğitim deneyimlerini olumsuz etkilediğini ve mekânsal erişilebilirliğin iyileştirilmesinin önemini vurgulamıştır.

Alanyazın incelendiğinde mekânsal erişilebilirliğin artırılması için çeşitli stratejilerin önerildiği görülmektedir. Kaya ve Çiftçi (2003), üniversitelerde mekânsal erişim planlarının oluşturulmasını ve bu planların sürekli olarak güncellenmesini önermektedir. Çolak ve Karahan (2008), özel gereksinimli öğrencilerin ihtiyaçlarının belirlenmesi ve bu ihtiyaçlara uygun mekânsal düzenlemelerin yapılması gerektiğini vurgulamaktadır. Sarı ve Altun (2006), tüm üniversite binalarının özel gereksinimli öğrenciler için erişilebilir hale getirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Ayrıca, Aşık ve Arıkan (2012) tarafından yapılan bir araştırma, mekânsal erişilebilirliğin artırılmasının, özel gereksinimli öğrencilerin sosyal entegrasyonunu ve akademik performansını olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Sonuç olarak, kapsayıcı ve erişilebilir eğitim ortamlarının oluşturulmasında mekânsal erişilebilirlik temel bir unsur olup, bu konuda yapılan düzenlemeler ve iyileştirmeler, özel gereksinimli öğrencilerin eğitim süreçlerine tam katılımını sağlamada kritik rol oynamaktadır.

Bu noktadan hareketle özel gereksinimli üniversite öğrencilerinin mekânsal erişilebilirlikleri ile ilgili varsa yaşadıkları sorunların belirlenmesi ve belirlenen sorunlara çözüm önerilerinin getirilmesi bu araştırmanın ana amacını oluşturmaktadır. Bu doğrultuda araştırmanın amacına bağlı olarak iki araştırma sorusundan bahsedilebilir. Bu araştırma sonucunda yanıtlanması amaçlanan araştırma soruları şunlardır;

1. Özel gereksinimli üniversite öğrencilerinin öğrenim gördükleri üniversitedeki mekânsal erişilebilirlikle ilgili yaşadıkları sorunlar nelerdir?

2. Özel gereksinimli üniversite öğrencilerinin öğrenim gördükleri üniversitedeki mekânsal erişilebilirlikle ilgili yaşadıkları sorunlara yönelik çözüm önerileri nelerdir?

Yöntem

Bu çalışmada özel gereksinimli üniversite öğrencilerinin mekânsal erişilebilirlik bağlamında yaşadıkları sorunların belirlenmesi ve bu sorunlara yönelik çözüm önerilerinin getirilmesi amaçlanmıştır. Söz konusu amaç doğrultusunda nitel araştırma paradigması çerçevesinde betimsel bir araştırma desenlenmiştir. Nitel araştırmalarda görüşme, gözlem ve belge incelemesi gibi veri toplama teknikleri kullanılmaktadır. Nitel araştırmalarda var olan durum, olgu gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya koyulmaya çalışılmaktadır. Nitel araştırmalarda genelleme kaygısı güdülmez. Dolayısıyla bu tip araştırmalardan elde edilen veriler sonucunda oluşan bulguların içinde bulunduğu koşullar göz önüne alınarak değerlendirilmelidir (Cresswell, 2016; Mills ve Gay, 2016; Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu çalışmada Türkiye'nin İç Anadolu Bölgesi'nde bulunan bir üniversitede öğrenim gören özel gereksinimli üniversite öğrencilerinden nitel veriler toplanmıştır. Elde edilen veriler sonucunda oluşturulan bulguları nitel araştırma paradigması çerçevesinde değerlendirmek gerekmektedir.

Katılımcılar

Katılımcılar, amaçlı örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Amaçlı örnekleme yöntemi, belirli özelliklere sahip katılımcıların seçilmesi gereken durumlarda kullanılır ve bu çalışmada özel gereksinimli üniversite öğrencilerinin mekânsal erişilebilirlik ile ilgili yaşadıkları sorunları anlamak amacıyla seçilmiştir. Araştırmanın katılımcılarına katılımın tamamen gönüllülük esasına dayandığı ve istedikleri zaman çalışmadan ayrılma hakkına sahip oldukları açıklanmıştır. Buna ek olarak çalışma boyunca elde edilen bilgilerin gizli tutulacağı ve sadece bilimsel amaçlarla kullanılacağı da görüşmeler öncesi sözlü ve yazılı olarak açıklanmıştır. Katılımcıların gizliliğinin sağlanması amacıyla katılımcılara gerçek isimlerini çağrıştırmayacak biçimde kod isimler verilmiştir. Yöntem başlığında da ifade edildiği gibi araştırmada veriler Türkiye'nin İç Anadolu Bölgesi'nde bulunan bir üniversitede öğrenim gören özel gereksinimli üniversite öğrencilerinden yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Araştırmanın katılımcılarına ilişkin demografik bilgiler Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1.
Öğrencilerin Demografik Bilgileri

Kod İsim	Cinsiyet	Yaş	Sınıf	Yetersizlik	Bölüm/Program	Kullandığı Cihaz, Protez, Yardımcı Ekipman
Kadriye	Kadın	20	1	Ortopedik	Beden eğitimi öğretmenliği	Deri altı protez
Kamil	Erkek	21	2	Görme	İslami ilimler	Yok
Berk	Erkek	21	1	İşitme	İktisat	Biyonik kulak
Cemil	Erkek	22	1	Ortopedik	Spor yöneticiliği	El ve ayak bileklerinde platin
Fatma	Kadın	23	4	Görme	Antrenörlük	Yok
Koray	Erkek	48	3	Ortopedik	Antrenörlük	Yok
Kezban	Kadın	36	2	Zihin	Organik tarım	Bacakta ortez
Burak	Erkek	32	1	Süreğen hastalık	Atık yönetimi	Yok

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada kullanılan veri toplama aracı olan yarı yapılandırılmış görüşme soruları yazarlar tarafından oluşturulmuştur. İlk etapta oluşturulan sorular uzman görüşü almak üzere nitel araştırma yöntemleri konusunda uzman dört kişiye gönderilmiştir. Uzmanlardan gelen görüşler yazarlar tarafından incelenmiştir. Uzmanlar tarafından gelen görüşlere örnek olarak kampüs girişi, bina girişi, yemekhane girişi gibi alanların katılımcılara ayrı ayrı sorulması, girişlerde öğrencilerin hayatlarını kolaylaştıran ve zorlaştıran noktaların sorulması gibi öğeler yer almaktadır. Söz konusu görüşler doğrultusunda yarı yapılandırılmış görüşme sorularına Tablo 2'deki son şekli verilmiştir.

Tablo 2.
Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları

1. Üniversite kampüs girişlerinde neler yaşıyorsunuz, hayatınızı kolaylaştıran ya da zorlaştıran durumlar nelerdir?
2. Kampüse girdikten sonra eğitim aldığınız binalara giderken neler yaşıyorsunuz, hayatınızı kolaylaştıran ya da zorlaştıran durumlar nelerdir?
3. Bina girişinde neler yaşıyorsunuz, hayatınızı kolaylaştıran ya da zorlaştıran durumlar nelerdir?
4. Sınıfınıza giderken neler yaşıyorsunuz, hayatınızı kolaylaştıran ya da zorlaştıran durumlar nelerdir?
5. Kütüphane girişinde ve içerisinde neler yaşıyorsunuz, hayatınızı kolaylaştıran ya da zorlaştıran durumlar nelerdir?
6. Yemekhane girişinde ve içerisinde neler yaşıyorsunuz, hayatınızı kolaylaştıran ya da zorlaştıran durumlar nelerdir?
7. KMU çarşısı, Bankamatikler, spor salonu ve Kantinler gibi sosyal alanlarda neler yaşıyorsunuz, hayatınızı kolaylaştıran ya da zorlaştıran durumlar nelerdir?
8. Tuvaletleri kullanırken neler yaşıyorsunuz, hayatınızı kolaylaştıran ya da zorlaştıran durumlar nelerdir? (eğitim binası, sirkülasyon alanları, yemekhane, kütüphane?)

9. Mobilyalarla (iç mekân, dış mekân) ilgili neler yaşıyorsunuz, hayatınızı kolaylaştıran ya da zorlaştıran durumlar nelerdir? (eğitim binası, sirkülasyon alanları, yemekhane, kütüphane?)
10. Yönlendirmelerle ilgili görüşleriniz nelerdir, hayatınızı kolaylaştıran ya da zorlaştıran durumlar nelerdir? (eğitim binası, sirkülasyon alanları, yemekhane, kütüphane?)
11. Aydınlatmalarla ilgili görüşleriniz nelerdir, hayatınızı kolaylaştıran ya da zorlaştıran durumlar nelerdir? (eğitim binası, sirkülasyon alanları, yemekhane, kütüphane?)
12. Ekleme istediğiniz görüş ve önerileriniz varsa nelerdir?

Araştırmada üniversitede eğitim gören özel gereksinimli bireylerden Tablo 2’deki görüşme soruları aracılığıyla veriler toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler 02.04.2024-30.05.2024 tarihleri arasında Türkiye’nin İç Anadolu Bölgesi’nde bulunan bir üniversitede öğrenim gören üniversite öğrencileriyle 1. ve 2. yazarlar tarafından gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların demografik bilgileri Tablo 1’de yer almaktadır. Görüşmeler gerçekleştirilmeden önce araştırmacıların görev yaptıkları üniversitenin Bilimsel Araştırma ve Etik Kurulu’na araştırmacının etik açıdan uygunluğunun incelenmesi amacıyla başvurulmuştur. Söz konusu kurul araştırmacının gerçekleştirilmesinin etik açıdan uygun olduğuna karar vermiştir.

Katılımcılara, öğrenim gördükleri üniversitenin Engelli Öğrenci Birimleri aracılığıyla ulaşılmıştır. Üniversitede bulunan toplamda 35 özel gereksinimli öğrenciye birim aracılığıyla ulaşılmış ve araştırmadan bahsedilmiştir. Katılımcılara araştırmacının koşulları anlatıldıktan sonra çalışmaya katılmak isteyip istemedikleri sorulmuştur. Bu noktada öğrencilerden sekizi çalışmaya katılmak konusunda gönüllü olmuştur. Araştırmacıların ve görüşülen öğrencilerin uygun oldukları gün ve saatler belirlenerek yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler öncesinde özel gereksinimli üniversite öğrencilerine araştırmacının konusu, veri toplama süreçleri ve gizlilik konularında tekrardan bilgi verilmiştir. Bu bilgilendirmenin ardından öğrencilerin araştırmaya gönüllü olarak katıldıklarına ilişkin yazılı ve sözlü olarak izinleri alınmıştır.

Yetersizliği olan üniversite öğrencilerine görüşmelerin ses kaydı altına alınacağı bildirilmiştir. Gerçekleştirilen sekiz görüşmenin yedisi telefon aracılığıyla sesli görüşme yoluyla yapılmıştır. Bir öğrenciyle yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler ses kaydına alınmıştır. Daha sonraki süreçte ses kayıtları yazarlar tarafından dinlenilerek yazıya dökülmüştür. Her iki yazarın dökümleri daha sonra tekrardan dinlenilerek doğrulukları kontrol edilmiştir. Bu doğrultuda görüşme dökümlerinin güvenilirlikleri sağlanmıştır.

Veriler analiz edilirken yazarlar birbirinden bağımsız olarak görüşme dökümlerini üçer kez okumuşlardır. Bu okumaların yazarların görüşme dökümleri üzerinde hakimiyetlerini sağladığı ifade edilebilir. Yazarlar verileri içerik analizi yaklaşımıyla analiz etmiştir. Bu yaklaşımda veriler araştırmacılar tarafından okunarak kodlanır. Elde edilen kodlar aracılığıyla daha sonraki süreçte alt temalara ve temalara ulaşılır. Bu yaklaşımda bulgulara yer verirken katılımcıların görüşlerinin daha çarpıcı bir biçimde okuyucuya aktarılması amacıyla doğrudan alıntılara yer verilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu araştırmada yazarlar kendi kod, alt tema ve tema listelerini ayrı ayrı oluşturmuşlardır. Daha sonraki süreçte yazarlar bir araya gelerek kod, alt tema ve tema listeleri üzerinde tartışmışlar ve birbirlerini ikna etme yoluyla uzlaşmışlardır. Yazarlar tarafından ulaşılan nihai liste Tablo 3’te görüldüğü gibidir.

Bulgular

Bu çalışmanın amacı, özel gereksinimli üniversite öğrencilerinin mekânsal erişimle ilgili yaşadıkları sorunları belirleyerek bu sorunlara yönelik çözüm önerileri getirmektir. Bu doğrultuda, özel gereksinimli sekiz üniversite öğrencisiyle görüşme gerçekleştirilmiş ve bu görüşmelerin analizinden elde edilen bulgular Tablo 3’te görselleştirilerek başlık halinde sunulmuştur.

Tablo 3.

Alt temalar ve kodlar

Alt Temalar	Kodlar
Kampüs girişinde yaşanan sorunlar	Fiziksel engeller Güvenlik ve kontroller
Eğitim binalarına giderken yaşanan sorunlar	Yönlendirme ve bilgilendirme Fiziksel erişim
Bina girişinde yaşanan sorunlar	Fiziksel engeller Yardım ve destek

Sınıfa giderken yaşanan sorunlar	İç mekân aydınlatması Fiziksel erişim
Kütüphane girişinde ve içerisinde yaşanan sorunlar	Fiziksel erişim Kaynaklara erişim
Yemekhane girişinde ve içerisinde yaşanan sorunlar	Fiziksel erişim Hizmet kalitesi
Sosyal alanlarda yaşanan sorunlar	Fiziksel erişim Hizmet ve destek
Tuvaletleri kullanırken yaşanan sorunlar	Hijyen ve temizlik Erişilebilirlik
Mobilyalarla ilgili sorunlar	İç mekân mobilyaları Dış mekân mobilyaları
Yönlendirmelerle ilgili görüşler	Yönlendirme tabelaları Dijital yönlendirme sorunları
Aydınlatmalarla ilgili görüşler	İç mekân aydınlatması Dış mekân aydınlatması
Görüş ve Öneriler	Genel memnuniyet İyileştirme önerileri

Araştırmanın amacı doğrultusunda gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler toplamda 2 saat 50 saniye sürmüştür. En uzun süre görüşme gerçekleştirilen kişi 22 dakika 44 saniyeyle Kadriye olmuştur. En kısa süren görüşme 9 dakika 43 saniyeyle Burak'la gerçekleştirilen görüşme olmuştur. Ortalama görüşme süresi 15 dakika 6 saniye olarak hesaplanmıştır. Görüşme dökümleri Times New Roman, 12 punto büyüklüğü ve 1,5 satır aralığında yazıldığında 50 sayfa olarak belirlenmiştir. Araştırmadan elde edilen verilerin analizi sonucunda elde edilen, alt tema ve kodlara Tablo 3'te yer verilmiştir. Tablo 3'te de görülebileceği üzere araştırma sonucunda 12 alt temaya ve 24 koda ulaşılmıştır.

Kampüs Girişinde Yaşanan Sorunlar

Fiziksel Engeller

Görüşmelerden elde edilen bulgulara göre girişteki rampalar ve merdivenler öğrencilerin erişimini zorlaştırmaktadır. Örneğin, Kadriye "Giriş kapısında bir sorun yok ama basamaklar çok dik." diyerek fiziksel engellerin zorluklarına dikkat çekmiştir. Kamil ise "Kampüs girişinde herhangi bir sorun yaşamadım." şeklinde ifade etmiştir. Benzer şekilde, Cemil "Kampüsün bazı girişlerinde rampalar çok dik, bu yüzden zorlanıyorum." şeklinde sorunlarını belirtmiştir.

Güvenlik ve Kontroller

Öğrenciler tarafından kampüs girişlerindeki güvenlik kontrolleri genellikle olumlu olarak değerlendirilmiştir. Fatma, "Güvenliklerin titiz olması benim için gayet iyi, kendimi güvende hissediyorum." diyerek memnuniyetini dile getirmiştir. Berk de "Güvenlik kontrolleri bazen uzun sürüyor ama genel olarak güvende hissediyorum." ifadesiyle güvenlik önlemlerinin önemini vurgulamıştır. Koray ise "Girişteki güvenlik görevlileri her zaman yardımcı oluyor." şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

Eğitim Binalarına Giderken Yaşanan Sorunlar

Yönlendirme ve Bilgilendirme

Yönlendirme tabelalarının yetersizliği, öğrencilerin fakültelerini bulmakta zorlanmalarına neden olmaktadır. Fatma, "Navigasyon bizi yanlış yere götürdü, bu yüzden fakültemi bulamamıştım." diyerek yönlendirme eksikliklerine dikkat çekmiştir. Berk ise "Fakülteler arasında yönlendirme tabelaları eksik, bu yüzden ilk zamanlarda çok zorlandım." şeklinde ifade etmiştir. Benzer şekilde, Cemil "Yönlendirme tabelaları net değil, bu yüzden sık sık kayboluyorum." diyerek bu konudaki sıkıntılarını dile getirmiştir.

Fiziksel Erişim

Özel gereksinimli üniversite öğrencileri tarafından yol ve asansör kullanımı sorunları sıkça dile getirilmiştir. Koray, "Üniversitenin asansörleri çalışmıyor, bu yüzden merdiven kullanmak zorundayım." şeklinde bu durumu ifade etmiştir.

Kamil de "Binalara giden yollar dar ve engelli, bu yüzden zorlanıyorum." diyerek benzer sorunlardan bahsetmiştir. Burak ise "Asansörlerin sık sık bozulması büyük bir sorun." diyerek fiziksel erişim konusundaki sıkıntılarını belirtmiştir.

Bina Girişinde Yaşanan Sorunlar

Fiziksel Engeller

Öğrenciler tarafından bina girişindeki rampalar ve merdivenler sorun olarak belirtilmiştir. Kadriye, "Basamaklar çok dik, bu yüzden zorlanıyorum." diyerek bu durumu ifade etmiştir. Cemil ise, "Girişte kartla geçiş var, bu yüzden zorlandım." şeklinde görüşlerini belirtmiştir. Koray da "Bazı binaların girişleri tekerlekli sandalye için uygun değil." diyerek benzer sorunları dile getirmiştir.

Yardım ve Destek

Öğrencilere göre yardımcı personel eksikliği, bina girişinde öğrencilerin zorluk yaşamasına neden olmaktadır. Fatma, "Birisini yardımcı olmadı, bu yüzden beklemek zorunda kaldım." diyerek bu konudaki sıkıntısını belirtmiştir. Berk ise "Girişte bazen yardımcı personel bulunmuyor, bu yüzden zorlanıyorum." şeklinde ifade etmiştir. Kezban da "Girişlerde yardımcı olacak kimse olmaması büyük bir sorun." diyerek görüşlerini dile getirmiştir.

Sınıfa Giderken Yaşanan Sorunlar

İç Mekân Aydınlatması

Aydınlatmanın yeterliliği genellikle olumlu değerlendirilmiştir. Fatma, "Bina benim için çok aydınlık, bu yüzden zorlanmıyorum." diyerek memnuniyetini ifade etmiştir. Kamil de "Sınıfların aydınlatması yeterli, bu yüzden dersleri rahat takip ediyorum." şeklinde görüş bildirmiştir. Benzer şekilde, Cemil "Aydınlatma iyi, bu yüzden derslerde zorlanmıyorum." diyerek bu durumu dile getirmiştir.

Fiziksel Erişim

Asansör ve merdiven kullanımı sorunları burada da belirtilmiştir. Koray, "Merdiven kullanmak zorundayım, asansörler çalışmıyor." diyerek bu durumu ifade etmiştir. Berk de "Asansörlerin bozuk olması nedeniyle merdiven kullanmak zorundayım." şeklinde görüş belirtmiştir. Burak ise "Sınıflara ulaşmak için asansör kullanmam gerekiyor ancak sık sık bozuluyor." diyerek benzer sorunlardan bahsetmiştir.

Kütüphane Girişinde ve İçerisinde Yaşanan Sorunlar

Fiziksel Erişim

Giriş ve iç mekân düzeni genellikle olumlu değerlendirilmiştir. Kamil, "Kütüphane girişinde sorun yaşamadım." diyerek bu konudaki memnuniyetini ifade etmiştir. Berk ise "Kütüphaneye girişler oldukça kolay." şeklinde görüş bildirmiştir. Koray da "Kütüphane girişinde herhangi bir sorun yaşamadım." diyerek benzer memnuniyetini dile getirmiştir.

Kaynaklara Erişim

Erişilebilirlik ve kullanıcı dostu olması ve kaynaklara ulaşımın önemi katılımcılar tarafından vurgulanmıştır. Fatma, "Normal yazıyı okuyamıyorum, bu yüzden kütüphaneyi kullanamıyorum." diyerek bu konudaki zorluklarını belirtmiştir. Kadriye de "Bazı kitaplar erişilebilir formatta değil, bu yüzden zorlanıyorum." şeklinde ifade etmiştir. Kezban ise "Kütüphanedeki kaynaklar yeterince erişilebilir değil." diyerek bu durumu dile getirmiştir.

Yemekhane Girişinde ve İçerisinde Yaşanan Sorunlar

Fiziksel Erişim

Yemekhane girişinde genellikle sorun yaşanmadığı belirtilmiştir. Kadriye, "Yemekhanede hiçbir sorun yaşamadım, çok mükemmel." diyerek memnuniyetini ifade etmiştir. Cemil de "Yemekhaneye girişlerde sorun yaşamıyorum." şeklinde görüş bildirmiştir. Koray ise "Yemekhaneye girişler kolay, hiçbir sorun yok." diyerek benzer memnuniyetini dile getirmiştir.

Hizmet Kalitesi

Hizmetin kullanıcı dostu olması önemli bir kriterdir. Koray, "Genellikle öğle yemeği yemediğim için dışarıda yiyorum." diyerek bu durumu ifade etmiştir. Berk de "Yemekhanede yemek çeşitliliği az, bu yüzden dışarıda yemek yiyorum." şeklinde görüş belirtmiştir. Kezban ise "Yemekhanede yemekler çeşit açısından yetersiz." diyerek memnuniyetsizliğini dile getirmiştir.

Sosyal Alanlarda Yaşanan Sorunlar (Üniversite Çarşısı, Bankamatikler, Spor Salonu, Kantinler)

Fiziksel Erişim

Kaldırımlar ve engeller sıkça dile getirilmiştir. Fatma, "Kaldırımlar çok engelli, bu yüzden zorluk yaşıyorum." diyerek bu konudaki zorluklarını ifade etmiştir. Berk ise "Kaldırımlarda ve yollarında çok engel var, bu yüzden sık sık tökezliyorum." şeklinde görüş bildirmiştir. Kezban da "Spor salonuna giderken yollar çok engebeli." diyerek benzer sorunları dile getirmiştir.

Hizmet ve Destek

Sosyal alanlardaki hizmetler genellikle olumlu değerlendirilmiştir. Kezban, "Kantinde yeterince çeşit yok, bu yüzden zorluk yaşıyorum." diyerek bu durumu ifade etmiştir. Kadriye ise "Sosyal alanlarda hizmetler genellikle iyi, sorun yaşamıyorum." şeklinde görüş belirtmiştir. Cemil de "Kantinde hizmet kalitesi düşük, daha iyi olabilir." diyerek memnuniyetsizliğini dile getirmiştir.

Tuvaletleri Kullanırken Yaşanan Sorunlar

Hijyen ve Temizlik

Tuvaletlerin temizliği genellikle olumsuz değerlendirilmiştir. Koray, "Tuvaletler temiz değil, koku var." diyerek bu durumu ifade etmiştir. Berk de "Tuvaletler genellikle kirli ve kötü kokuyor." şeklinde görüş bildirmiştir. Kezban ise "Temizlik açısından tuvaletler yeterli değil." diyerek bu konudaki memnuniyetsizliğini dile getirmiştir.

Erişilebilirlik

Tuvaletlerin fiziksel erişimi genellikle olumlu değerlendirilmiştir. Kadriye, "Tuvaletlerde hiçbir sorun yaşamadım." diyerek bu konudaki memnuniyetini ifade etmiştir. Fatma da "Tuvaletler erişilebilir, hiçbir sorun yaşamadım." şeklinde görüş belirtmiştir. Cemil ise "Tuvaletlerde erişim konusunda sorun yaşamıyorum." diyerek benzer memnuniyetini dile getirmiştir.

Mobilyalarla İlgili Sorunlar (İç Mekân, Dış Mekân)

İç Mekân Mobilyaları

Sınıf ve koridor mobilyaları genellikle olumlu değerlendirilmiştir. Koray, "Dersliklerdeki sıralar gayet temiz ve kullanışlı." diyerek bu durumu ifade etmiştir. Kamil de "Sınıf mobilyaları genellikle rahat ve kullanışlı." şeklinde görüş bildirmiştir. Cemil ise "Koridordaki oturma alanları yeterli ve rahat." diyerek memnuniyetini dile getirmiştir.

Dış Mekân Mobilyaları

Kampüs içi banklar ve oturma alanları genellikle olumlu değerlendirilmiştir. Cemil, "Kampüsteki banklar yeterli, hiçbir sorun yaşamadım." diyerek bu konudaki memnuniyetini ifade etmiştir. Kadriye de "Dış mekân mobilyaları yeterli, oturma alanlarında sorun yaşamıyorum." şeklinde görüş belirtmiştir. Kezban ise "Kampüs içindeki oturma alanları rahat ve kullanışlı." diyerek benzer memnuniyetini dile getirmiştir.

Yönlendirmelerle İlgili Görüşler

Yönlendirme Tabelaları

Tabelaların yeterliliği ve görünürlüğü genellikle olumlu değerlendirilmiştir. Kezban, "Yönlendirme tabelaları yeni takıldı, bu yüzden artık daha iyi." diyerek memnuniyetini ifade etmiştir. Berk ise "Tabelalar yeterli, kampüs içinde rahatça yön bulabiliyorum." şeklinde görüş belirtmiştir. Cemil ise "Yönlendirme tabelaları net ve anlaşılır." diyerek memnuniyetini dile getirmiştir.

Dijital Yönlendirme Sorunları

Navigasyon ve dijital yönlendirme sorunları sıkça dile getirilmiştir. Fatma, "Navigasyon beni yanlış yere götürdü, bu yüzden zorlandım." diyerek bu konudaki zorluklarını ifade etmiştir. Koray ise "Dijital yönlendirme uygulamaları yetersiz, sık sık yanlış yere yönlendiriliyorum." şeklinde görüş bildirmiştir. Kamil de "Navigasyon uygulamaları kampüste yetersiz." diyerek benzer sorunları dile getirmiştir.

Aydınlatmalarla İlgili Görüşler

İç Mekân Aydınlatması

Aydınlatmanın yeterliliği genellikle olumlu değerlendirilmiştir. Fatma, "Bina içi aydınlatmalar yeterli, bu yüzden zorlanmıyorum." diyerek memnuniyetini ifade etmiştir. Cemil ise "Aydınlatma iyi, derslerde zorlanmıyorum." şeklinde görüş belirtmiştir. Koray ise "Sınıfların aydınlatması yeterli ve rahatlatıcı." diyerek benzer memnuniyetini dile getirmiştir.

Dış Mekân Aydınlatması

Dış aydınlatma eksiklikleri hakkında belirli bir yorum yapılmamıştır. Cemil, "Akşamları kampüs dışı aydınlatma hakkında bir şey diyemem." diyerek bu durumu ifade etmiştir. Kamil de "Kampüs içindeki aydınlatmalar hakkında yorum yapamam." şeklinde görüş belirtmiştir.

Görüş ve Öneriler

Genel Memnuniyet

Genel olarak kampüs yaşamı ile ilgili öğrencilerin memnuniyet yaşadıkları ifade edilmiştir. Bu konuyla ilgili olarak Fatma, "Okulumu çok özledim, tekrar gelmek istiyorum." diyerek memnuniyetini ifade etmiştir. Cemil de "Kampüs ortamını seviyorum, genel olarak memnunum." şeklinde görüş belirtmiştir. Kezban ise "Kampüste olmak güzel, burada olmaktan mutluyum." diyerek benzer memnuniyetini dile getirmiştir.

İyileştirme Önerileri

Erişilebilirlik ve hizmet iyileştirmeleri konusunda önerilerde bulunulmuştur. Berk, "Spor salonu saatleri öğrencilere göre düzenlenmeli." diyerek önerisini belirtmiştir. Koray ise "Erişilebilirlik için daha fazla düzenleme yapılmalı." şeklinde görüş belirtmiştir. Kamil de "Daha fazla yardımcı personel olmalı, özellikle girişlerde." diyerek iyileştirme önerileri konusundaki düşüncesini ifade etmiştir.

Araştırma bulgularından elde edilen sonuçları özetlemek gerekirse, özel gereksinimli üniversite öğrencilerinin mekânsal erişimle ilgili yaşadıkları sorunlar belirlenmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada, kampüs girişleri, eğitim binalarına ve sınıflara ulaşım, kütüphane, yemekhane ve sosyal alanlar gibi birçok farklı mekânda karşılaşılan zorluklar özel gereksinimli öğrenciler tarafından ifade edilmiştir. Öğrenciler, özellikle fiziksel engeller, yetersiz yönlendirme ve bilgilendirme, asansör ve rampaların eksikliği gibi mekânsal erişilebilirlik konularında ciddi sıkıntılar yaşadıklarını vurgulamışlardır. Güvenlik kontrolleri genel olarak olumlu değerlendirilirken, hijyen ve temizlik gibi konular bazı öğrenciler tarafından yetersiz bulunmuştur. Ayrıca, erişilebilir kaynaklara ulaşım ve yardımcı personel eksikliği gibi hususlar da önemli sorunlar olarak belirtilmiştir. Öğrenciler, aydınlatma ve mobilya düzenlemelerinin genellikle yeterli olduğunu belirtmişler ve kampüs yaşamına yönelik memnuniyetlerini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte, spor salonu saatlerinin düzenlenmesi ve daha fazla yardımcı personelin bulunması gibi iyileştirme önerileri de sunulmuştur. Bu bulguların, üniversite yönetimleri için yol gösterici nitelikte olduğu, öğrencilerin eğitim hayatlarını daha erişilebilir hale getirmeye yönelik önemli ipuçları sağladığı ifade edilebilir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Elde edilen bulgular doğrultusunda özel gereksinimi bulunan öğrencilerin kampüs girişlerindeki güvenlik geçişinde sorun yaşamamaları, binalarda dolaşım ve eğitim alanlarındaki aydınlatmaları yeterli bulmaları, kütüphane ve yemekhane girişlerinde bir engelle karşılaşmamaları, kampüs genelinde yer alan dış mekân mobilyaları ile iç mekânlarda yer alan mobilyaları eylemlerine gerçekleştirmelerine yeterli görmeleri, bina içindeki yönlendirme ve bilgilendirme tabelalarını okunaklı ve yeterli bulmaları öğrencilerin kısmen mekâna erişim sağlayabildiklerini göstermektedir. Bu durum özel gereksinimli öğrencinin bağımsız hareket edebilmesini desteklemekle birlikte, eğitim süreçlerine ve topluma aktif katılımını teşvik ederek, psikolojisini, akademik başarısını ve iyi oluşunu olumlu yönde etkilemektedir. Çalışmanın bu sonuçları Demir ve Acar'ın (2020) araştırmalarında belirtmiş oldukları "mekânsal erişilebilirliğe ilişkin engelleri kaldırmakla birlikte, özel gereksinimli bireylerin topluma katılımını desteklemektedir" söylemi ile paralellik göstermektedir. Ayrıca Eriş ve Demirtaş'ın (2011) araştırmalarında dile getirdikleri özel gereksinimli bireylerin bağımsız hareket edebilme ve eğitim süreçlerine aktif katılabilme durumlarını da destekleyici niteliktedir.

Çalışmada sözü edilen kampüs, bina ve mekânların mekânsal erişilebilirlik bağlamında olumlu yönlerinin bulunmasının yanında, olumsuz yönleri de yer almaktadır. Aydın ve Şahin'in (2002) de üzerinde durduğu üzere mekânsal erişilebilirlik, özel gereksinimli bireyler eşit eğitim olanağına sahip olması bakımından önemlidir ve onların ihtiyaçları göz önünde bulundurularak gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Mengi'nin (2019) de çalışmalarında üzerinde durduğu gibi bu araştırmada da mekân girişlerindeki merdiven ve rampaların dik olması, öğrencilerin eğitim mekânlarına ve diğer sosyal alanlara erişimini kısıtlamaktadır. Öğrencilerin bu mekânlara erişemiyor olması derse aktif katılımlarını ve dolayısıyla akademik başarılarını olumsuz yönde etkilemektedir. Ortaya çıkan bu sonuç Gök ve Arslan'ın (2015) gerçekleştirmiş oldukları araştırma sonuçları ile de benzerlik göstermektedir.

Binalara gitmek için kullanılan kampüs içindeki yollar üzerinde bulunan yönlendirme ve bilgilendirme tabelalarının eksik olması, okunaklı olmaması ve işitme ve görme engeli bulunan bireylere uygun olmaması, öğrencilerin binalara olan erişiminde zorluklar yaşanmasına sebebiyet vermektedir. Ayrıca dijital navigasyon uygulamalarının yetersiz olması

öğrencilerin yanlış yönlere gitmesine ve zaman kaybetmesine neden olmaktadır. Öğrencilerin binalara ve bina içindeki eğitim mekânlarına ve diğer mekânlara erişimleri için konumlandırılmış olan düşey sirkülasyon aracı olan asansörlerin sık sık arızalanması, çalışmaması özellikle ortopedik ve görme engelli bireyler için eğitim mekânına ulaşmada büyük sorun teşkil etmektedir. Ayrıca yaya yollarının dar ve engelli geçişine uygun olmaması öğrencilerin binalara olan erişimini zorlaştırmaktadır. Bazı binaların girişlerinde kartlı geçiş sisteminin olması ve bu alanda özel gereksinimli bireyler için alan tanımlaması yapılmaması ve yardımcı olacak bir personelin bulunmaması özellikle ortopedik ve görme engeli bulunan öğrenciler için mekânsal erişilebilirlik bakımından sorun teşkil etmektedir. Sosyal alanlara ulaşım için yapılan yol ve kaldırımlarda engebe ve engellerinin bulunması öğrencilerin bu alanlara erişimini zorlaştırmaktadır. Ortaya çıkan bu sonuçlar hem ulusal hem uluslararası alan yazında yer alan çalışmaların (Demir ve Acar, 2020; Fichten ve diğerleri, 2009; Healey ve diğerleri, 2006; Holloway, 2001; Özsoy ve Yıldırım, 2004; Raue ve Lewis, 2011; Sarı ve Altun, 2006; Yılmaz ve Şahin, 2018;) sonuçları ile özel gereksinimli bireylerin kampüs içinde yaşamış oldukları mekânsal erişim sorunları, bu sorunların eğitim deneyimlerine, psikolojilerine ve sosyal iyi oluşlarına etkisi bakımından benzerlik göstermektedir.

Öğrenciler mekânsal erişimin yanı sıra kütüphanedeki kaynaklara erişim, yemekhanede yer alan yemek çeşitliliği ve tuvaletlerdeki hijyen sorununu yine bu mekânlara erişimde hizmet kalitesi bakımından sorun teşkil ettiğini dile getirmişlerdir.

Tüm bu sorunlar ele alındığında iyileştirme ve geliştirme yapılması gereken mekânlara ilişkin öneriler şu şekilde sıralanabilir:

1. Kampüs içinde binalara ulaşım için kullanılan yol ve kaldırımların genişliği iki tekerlekli sandalye kullanıcısının yan yana geçebileceği en az 150 cm olarak yeniden düzenlenebilir.
2. Kampüs içindeki yollarda ve bina girişlerinde yapılacak olan rampalarda yüksekliğe bağlı olarak yeniden rampa eğimi planlanabilir. Rampanın yapılacağı yükseklik eğer 15 cm ve altındaysa %8, 16cm ile 50 cm arasında ise %7, 51 cm ile 100 cm arasında ise %6, 101 cm ve üzerinde ise %5 eğimli yapılabilir (Koç, 2020).
3. Rampa genişlikleri tekerlekli bir sandalye kullanıcısının geçebileceği, trabzan ve korkuluk hariç 100 cm olarak yeniden düzenlenebilir.
4. Kaldırımlarda sarı şeritlerin durak, ağaç, yönlendirme tabelası vb. engellerle kesiştirilmemesi öğrencinin can güvenliği bakımından önem taşımaktadır.
5. Kampüsün belirli noktalarında yönlendirme ve bilgilendirme kioskuları konumlandırılabilir. Bu kiosklar dijital teknolojilerden faydalanılarak tasarlanabileceği gibi, görme yetersizliği bulunan bireyler için de Braille alfabesinden faydalanılabilir.
6. Bina içerisinde düşey dolaşımı sağlayan asansörlerinin bakımının zamanında yapılarak özel gereksinimli öğrencilere tam zamanlı hizmet sunması sağlanabilir.
7. Öğrencilerin binaya girişleri için konumlandırılan kartlı geçiş sisteminin bulunduğu alanlarda özel gereksinimli bireylerin geçişlerini kolaylıkla sağlayabileceği dijital sistemler kullanılabilir. (yüz tanıma, ses tanıma, parmak izi tanıma v.b.) (Koç, 2020).

Yapılacak bu iyileştirmeler ve yenilemeler ile özel gereksinimleri öğrencilerin mekânsal olarak yaşadıkları sorunlar giderilerek, öğrencinin eğitime ve sosyal yaşantısına olan motivasyonu artırılabilir. Bu sayede öğrencinin eğitim hayatına aktif katılımı desteleneyeceği ve akademik başarısının artmasında önemli rol oynayacağı düşünülmektedir. Bu araştırma İç Anadolu'da bulunan bir üniversitede öğrenim gören özel gereksinimli öğrencilerle yürütülmüştür. İleri araştırmalarda farklı coğrafi bölgelerde bulunan üniversitelerde öğrenim gören özel gereksinimli öğrenciler katılımcı olabilir. Buna ek olarak bu araştırmadan çıkan sonuçlar göz önünde bulundurularak üniversite kampüslerinde iyileştirmelere gidilebilir.

Katkıda Bulunanlar

Makaleye katkısı olan herhangi kişi veya kurum bulunmamaktadır.

Etik Kurul Onay Bilgileri

Bu araştırma için Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'nun 05.04.2023 tarihli 07-2023/93 sayılı izni alınmıştır.

Çıkar Çatışması

Yazarlar tarafından çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Finansal Destek

Bu çalışma için herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

Yazar Katkıları

Yazarlar çalışmaya eşit derecede katkıda bulunmuştur.

Kaynaklar

- Aydın, M. & Şahin, F. (2002). Özel gereksinimli öğrencilerin akademik başarılarını etkileyen faktörler. *Eğitim ve Bilim*, 27(2), 89-104. <https://doi.org/10.15390/EB.2002.47>
- Aşık, A. & Arıkan, G. (2012). Üniversitelerde engelli öğrencilere yönelik mekânsal düzenlemeler ve sosyal entegrasyon. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 123-135.
- Cresswell, J. W. (2016). *Araştırma deseni: Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları*. (S. B. Demir, Çev. Ed.). (2. baskı). Eğiten Kitap.
- Çolak, M. & Karahan, H. (2008). Özel gereksinimli öğrencilerin akademik destek hizmetlerine erişimi ve bu hizmetlerin etkinliği. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 4(1), 39-55. <https://doi.org/10.17263/jtad.2008.41>
- Demir, M. & Acar, M. (2020). Üniversitelerde öğrenim gören özel gereksinimli öğrencilerin karşılaştıkları fiziksel ve sosyal engeller. *Eğitim ve Bilim*, 45(3), 345-359. <https://doi.org/10.15390/EB.2020.8452>
- Eriş, H. & Demirtaş, Z. (2011). Özel gereksinimli öğrencilerin üniversite hayatında karşılaştıkları psikolojik zorluklar. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 31(2), 45-60. <https://doi.org/10.17066/pdrd.2011.0004>
- Fichten, C. S., Asuncion, J. V., Barile, M., Ferraro, V. & Wolforth, J. (2009). Accessibility of e-learning and computer and information technologies for students with visual impairments in postsecondary education. *Journal of Visual Impairment & Blindness*, 103(9), 543-557.
- Friend, M. (2018). *Special education: Contemporary perspectives for school professionals*. Pearson.
- Gargiulo, R. M. (2018). *Special education in contemporary society: An introduction to exceptionality*. SAGE Publications.
- Gök, E. & Arslan, G. (2015). Özel gereksinimli öğrencilerin yükseköğretimde karşılaştıkları finansal zorluklar ve bu zorlukların akademik başarılarına etkileri. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 5(3), 211-225. <https://doi.org/10.5961/jhes.2015.121>
- Hallahan, D. P., Kauffman, J. M. & Pullen, P. C. (2019). *Exceptional learners: An introduction to special education*. Pearson.
- Healey, M., Bradley, A. & Fuller, M. (2006). Listening to students: The experiences of disabled students of learning at university. Adams, M., & Brown, S. (Eds.), *Towards Inclusive Learning in Higher Education* (s. 32-43). Routledge.
- Holloway, S. (2001). The experience of higher education from the perspective of disabled students. *Disability & Society*, 16(4), 597-615.
- Kaya, Z., & Çiftçi, M. (2003). Yükseköğretimde özel gereksinimli öğrencilerin yaşadığı zorluklar ve çözüm önerileri. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 15(2), 213-230. <https://doi.org/10.14689/issn.2148-7286.2003.15.2>
- Koç, O. (2020). *Erişilebilirlik Kılavuzu*. T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Erişim adresi: https://www.aile.gov.tr/media/65613/erisilebilirlik_kilavuzu_2021.pdf
- Loeferman, T., Deppeler, J., & Harvey, D. (2010). *Inclusive education: Supporting diversity in the classroom*. Routledge.
- Mengi, A. (2019). Engelli öğrencilerin üniversite eğitimi sürecinde karşılaştığı güçlükler: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi örneği. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 147-170.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2021). Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2020-2021. https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_03/15172413_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2020_2021.pdf
- Mills, G. E. & Gay, L. R. (2016). *Educational research: Competencies for analysis and applications*. (11. baskı). Pearson.
- Özsoy, Y. & Yıldırım, K. (2004). Özel gereksinimli üniversite öğrencilerinin kampüs içinde karşılaştıkları erişim sorunları. *Engelliler Araştırma Dergisi*, 6(1), 49-63. <https://doi.org/10.1515/ijsl.2004.010>
- Raue, K. & Lewis, L. (2011). *Students with disabilities at degree-granting postsecondary institutions*. National Center for Education Statistics, US Department of Education.
- Sarı, A. & Altun, S. (2006). Özel gereksinimli öğrencilerin sosyal entegrasyon süreçleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(3), 185-202. <https://doi.org/10.21603/tjd.2006.013>
- Smith, D. D. (2020). *Introduction to special education: Making a difference*. Pearson.

Turnbull, A., Turnbull, R., Wehmeyer, M. L. & Shogren, K. A. (2015). *Exceptional lives: Special education in today's schools*. Pearson.

Tinklin, T., Riddell, S., & Wilson, A. (2004). Policy and provision for disabled students in higher education in Scotland and England: The current state of play. *Studies in Higher Education*, 29(5), 637-657.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). Engelli tanımı (2018). <https://data.tuik.gov.tr/Search/Search?text=engelli>

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (11. baskı). Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, B. & Şahin, S. (2018). Özel gereksinimli öğrencilerin üniversite deneyimleri ve karşılaştıkları akademik engeller. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 8(1), 19-30. <https://doi.org/10.5961/jhes.2018.247>

Yükseköğretim Kurulu (YÖK). (2024). Yükseköğretim İstatistikleri 2023-2024. <https://istatistik.yok.gov.tr/>

Extended Abstract

Introduction

The increasing recognition of the rights and needs of individuals with disabilities has prompted significant research into the barriers they face in educational environments. University students with special needs encounter various challenges related to spatial accessibility that can hinder their academic and social experiences. This study aims to identify the spatial accessibility problems faced by special needs university students and propose practical solutions to enhance their educational experience. The research is centered on a university in the Central Anatolia Region of Turkey, focusing on understanding the specific obstacles these students face and the impact of these barriers on their academic success and overall well-being.

Education is a fundamental right, and ensuring equal access to educational opportunities for all students, including those with special needs, is crucial for fostering an inclusive society. Despite advancements in policies and practices aimed at supporting individuals with disabilities, many students still face significant challenges in accessing educational resources and participating fully in academic life. Spatial accessibility, or the ease with which individuals can navigate and utilize physical spaces, is a critical aspect of this issue. For students with disabilities, physical barriers such as inadequate ramps, narrow doorways, and poorly designed restrooms can create significant obstacles to their education.

In recent years, there has been growing awareness of the importance of creating inclusive educational environments that accommodate the diverse needs of all students. This shift has led to the implementation of various measures aimed at improving accessibility, such as the installation of ramps, elevators, and accessible restrooms. However, despite these efforts, many universities still fall short in providing fully accessible environments for students with disabilities. This study seeks to contribute to the ongoing efforts to improve accessibility by identifying the specific challenges faced by special needs students at a university in Turkey and proposing practical solutions to address these issues.

Method

This research adopts a qualitative approach to explore the spatial accessibility issues encountered by special needs university students. The study was conducted at a university in the Central Anatolia Region of Turkey, involving eight special needs students who were selected through purposive sampling. The participants included students with various disabilities, such as physical, visual, and hearing impairments, as well as chronic illnesses and mental health conditions.

The qualitative research method was chosen for this study because it allows for an in-depth exploration of the experiences and perceptions of the participants. This approach is particularly well-suited for understanding the complex and nuanced challenges faced by individuals with disabilities, as it provides rich, detailed data that can reveal insights that might be overlooked in quantitative research.

Data Collection

Data were collected using semi-structured interviews, which allowed for in-depth exploration of the participants' experiences and perceptions. The interview questions were developed by the researchers and reviewed by experts in qualitative research and special education to ensure their relevance and comprehensiveness. The final interview guide included questions about the students' experiences with campus entry, navigation within educational buildings, access to classrooms, library, cafeteria, social spaces, and restrooms, as well as their interactions with campus signage and lighting.

The semi-structured interview format was chosen because it provides a balance between guiding the discussion to ensure that all relevant topics are covered and allowing participants the freedom to express their thoughts and experiences in their own words. This approach enables the researchers to gather comprehensive data on the specific challenges faced by the participants while also capturing the unique perspectives and insights of each individual.

Data Analysis

The interviews were conducted over a period of two months and were audio-recorded with the participants' consent. The recordings were transcribed verbatim and analyzed using content analysis. The researchers independently coded the transcripts, identified themes and sub-themes, and then collaboratively refined these themes to ensure consistency and accuracy. The final coding framework included 12 sub-themes and 24 codes related to various aspects of spatial accessibility.

Content analysis was chosen as the analytical method because it allows for the systematic categorization and interpretation of qualitative data. This approach enables the researchers to identify patterns and themes in the data, providing a clear and structured understanding of the challenges faced by the participants. By coding the data independently and then collaboratively refining the coding framework, the researchers ensured that the analysis was both rigorous and comprehensive.

Results and Discussion

The analysis revealed several key findings regarding the spatial accessibility challenges faced by special needs university students. Students reported difficulties with ramps and stairs at campus entrances, which were often too steep or inadequately designed. For example, Kadriye highlighted that the steep steps made it challenging to enter the campus. Inadequate signage was a common issue, making it difficult for students to find their way around the campus. Berk noted the lack of clear directional signs, which led to frequent confusion. Many students mentioned the frequent malfunctioning of elevators and the absence of ramps in some buildings, which significantly hindered their mobility. Koray and Berk both emphasized the problems caused by non-functional elevators. The lack of personnel to assist students at building entrances was another issue. Fatma and Kezban pointed out that there were often no staff members available to help them navigate the buildings. Most students found the classroom lighting adequate, which helped them focus better during lectures. Fatma and Kamil mentioned that the well-lit classrooms made it easier to follow the lessons. The design and arrangement of furniture in classrooms and study areas were generally satisfactory. Koray appreciated the comfortable and accessible seating arrangements. Students generally reported positive experiences with library access, although some noted difficulties with accessing certain resources. Kamil and Berk found the library entrances easy to navigate. However, Fatma and Kadriye mentioned challenges in accessing library materials in formats that suited their needs, such as large print or audiobooks. Access to the cafeteria was generally smooth, but some students highlighted the need for better seating arrangements and more accessible dining options. Cemil found the cafeteria easy to access but suggested improvements in seating. The variety and quality of food available were also areas of concern. Kezban suggested that more diverse food options would be beneficial. Cleanliness of restrooms was a significant issue. Koray and Berk mentioned that the restrooms were often not clean, which was a major inconvenience. Despite hygiene issues, the physical accessibility of restrooms was generally satisfactory. Fatma and Cemil did not face major obstacles in accessing restrooms. Adequate signage within and outside buildings was essential for ease of navigation. Students found most signs helpful but suggested improvements in digital navigation aids. Fatma highlighted issues with digital navigation tools that often led to wrong directions. External lighting was less commented on, but some students noted the need for better lighting on pathways and around buildings. Cemil pointed out the necessity of improved outdoor lighting for safety and ease of movement. Students generally expressed satisfaction with their campus experience but highlighted areas needing improvement. Fatma and Cemil both expressed positive feelings about being on campus but noted areas for enhancement. Suggestions included better maintenance of elevators and ramps, more diverse food options, increased personnel support, and enhanced digital and physical signage. Berk and Koray emphasized the need for these improvements to ensure better accessibility and support for special needs students.

The findings of this study reveal significant challenges in the physical infrastructure of the campus that hinder the accessibility of students with disabilities. The steep ramps and inadequate stairs at the campus entrances present substantial obstacles for students with physical impairments. This issue highlights the need for better design and implementation of accessible infrastructure that considers the specific needs of individuals with mobility challenges. Furthermore, the frequent malfunctioning of elevators and the absence of ramps in some buildings exacerbate these accessibility issues. Regular maintenance of elevators and the installation of additional ramps are crucial steps to ensure that all areas of the campus are accessible to students with disabilities.

The lack of adequate signage and information is another major issue identified in the study. Students often struggled to navigate the campus due to insufficient or unclear directional signs. This problem was particularly pronounced for students with visual impairments, who rely heavily on clear and accessible signage. The implementation of more comprehensive and accessible signage, including tactile and audio guides, could significantly improve the navigation experience for these students. Additionally, the enhancement of digital navigation aids, such as mobile applications specifically designed for campus navigation, could provide valuable support to students with disabilities.

The absence of personnel to assist students at building entrances and within educational buildings was another significant challenge reported by the participants. The presence of trained staff to provide assistance and support can greatly enhance the accessibility of educational environments. Universities should consider hiring and training more personnel to assist students with disabilities, ensuring that they receive the necessary support to navigate the campus and access educational resources.

The study also highlighted the importance of adequate lighting in educational buildings. Proper lighting is essential for students with visual impairments and can significantly impact their ability to participate in academic activities. The participants generally found the classroom lighting to be satisfactory, which facilitated their focus and engagement during lectures. However, the need for improved external lighting was noted, as it is crucial for the safety and ease of movement of students with disabilities. Enhancing the lighting on pathways and around buildings can create a safer and more accessible campus environment.

The accessibility of library and resource materials was another area of concern. While most students reported positive experiences with physical access to the library, challenges in accessing materials in suitable formats were noted. Providing library resources in various accessible formats, such as large print, audio, and digital formats, is essential to ensure that all students can benefit from the educational resources available. Libraries should also consider implementing assistive technologies, such as screen readers and magnifiers, to further support students with disabilities.

The study found that while access to the cafeteria was generally smooth, improvements in seating arrangements and the variety of food options were needed. Providing accessible seating and a diverse range of food options can enhance the dining experience for students with disabilities, ensuring that they can comfortably and conveniently access meals. Additionally, ensuring that cafeteria staff are trained to assist students with disabilities can further improve the inclusivity of these dining spaces.

Cleanliness and hygiene of restrooms were significant issues reported by the participants. Maintaining clean and hygienic restrooms is essential for the comfort and health of all students, particularly those with disabilities who may have specific hygiene needs. Regular cleaning and maintenance of restrooms, along with the implementation of accessible restroom facilities, are critical steps to improve the overall accessibility and usability of these spaces.

Overall, the findings of this study underscore the importance of addressing the spatial accessibility challenges faced by special needs university students. By implementing the recommended improvements, universities can create more inclusive and supportive educational environments that enable all students to succeed academically and socially. The proposed solutions offer practical steps that university administrations can take to enhance accessibility, including better maintenance of physical infrastructure, improved signage, increased personnel support, and the provision of accessible resources and services.

Conclusion

This study underscores the critical importance of spatial accessibility in enhancing the educational experiences of university students with special needs. The findings highlight several areas where improvements can be made to better support these students, including physical infrastructure, signage, resource accessibility, and personnel support. By addressing these issues, universities can create more inclusive and supportive environments that enable all students to succeed academically and socially. The proposed solutions offer practical steps that university administrations can take to improve accessibility and ensure that special needs students have equal opportunities to thrive in their educational pursuits. These improvements are not only essential for the academic success of students with disabilities but also for fostering a more inclusive and equitable society.

Implementing the proposed solutions requires a commitment from university administrations to prioritize accessibility and inclusivity. This commitment involves allocating resources for the maintenance and enhancement of physical infrastructure, training staff to provide support and assistance, and ensuring that educational materials and resources are available in accessible formats. Collaboration with students with disabilities and disability advocacy groups can also provide valuable insights and guidance in the implementation of these improvements.

Future research should continue to explore the experiences and challenges of special needs students in various educational contexts. By expanding the scope of research to include different universities and regions, a more comprehensive understanding of the accessibility issues faced by students with disabilities can be developed. This broader perspective can inform the development of more effective policies and practices that support the inclusion and success of all students in higher education.

In conclusion, addressing the spatial accessibility challenges faced by university students with special needs is essential for creating inclusive and supportive educational environments. The findings of this study provide valuable insights into the specific barriers faced by these students and offer practical solutions to enhance accessibility. By implementing these recommendations, universities can ensure that all students have the opportunity to thrive academically and socially, contributing to a more inclusive and equitable society.